

TEZAUROL MONETAR DE LA ROMITA, SEC. XVII

Tezaurul de care ne ocupăm a fost descoperit de locuitorul Vasile Achim din satul Romita (com. Românași, jud. Sălaj) în ziua de 16 noiembrie 1974, pe locul „Sub Coastă” din zona satului amintit. Alte date în legătură cu descoperirea lipsesc.

Tezaurul se compune din 24 de guldeni emiși în Saxonia, în ducatele Sachsen — Lauenburg, Sachsen — Meiningen, Sachsen — Gotha — Altenburg Sachsen — Eisenach, Anhalt — Zerbst, Schwarzburg, Sayn — Wittgenstein, Oettingen, Holstein — Plön, Holstein — Gottorp, în episcopatul Lübeck, în comitatul Montfort și în Brandenburg.

Cele 24 de piese se păstrează în Muzeul de istorie și artă din Zalău. Lista lor este următoarea¹:

I. SAXONIA

Johann Georg II (1656—1680)

1. Gulden, 1680. Av. IOH(annes) GEORG(ius) II D(ei) G(ratia) DUX SAX(oniae) I(uliaci) C(oliviae) ET(in ligatură) MON(tium). După fiecare cuvânt câte un punct. Bustul electorului, cu perucă și cuirasă, spre dreapta. Legenda și tipul în cerc de perle.

Rv. SAC(ri) ROM(ani) IMP(erii) AR — $\left(\frac{2}{3}\right)$ — CHIM(arschallus) ET ELECT(or).

După fiecare cuvânt câte un punct. După ultimul un semn de monetar reprezentat prin doi pești alăturați. 1680. Scut rotund cu însemnele de arhimareșal (două săbii încrucișate) și armele Saxoniei electorale. Scutul încadrat de ramuri de palmier stilizate. Deasupra lui o coroană de elector; în câmp C—F. Legenda și tipul în cerc de perle.

II. SACHSEN — LAUENBURG²

Iulius — Franz (1666—1689)

2—4. Guldeni, 1678.

III. SACHSEN — MEININGEN

Bernhard III (1680—1706)

5—6. Guldeni, 1691. IG — S. Vezi Roteni nr. 34.

¹ În lucrarea de față folosim următoarele abreviațiuni:

Roteni = Der Münzhort von Roteni, 17. Jh, în E. Chirilă u. Mitarbeiter, *Münzhorte und Münzfunde aus dem Kreismuseum Mureș*, Tg. Mureș, 1980.

Cenade = E. Chirilă — G. Togan, *Tezaurul monetar de la Cenade*, sec. XVII, în *ActaMP*, 4, 1980, p. 435—437.

Behrens = H. Behrens, *Die Münzen der Stadt und des Bistums Lübeck*, Berlin, 1905. (Reprint Hamburg, 1972).

DHM = Fr. Schröter, *Das Deutsche Heckenmünzenwesen im letzten Viertel des 17. Jahrhunderts*, în *Deutsche Jahrbuch f. Numismatik*, 1, 1938, p. 39—106.

SMK = W. Haupt, *Saechsische Münzkunde*, I—II, Berlin, 1974.

² Piesele nr. 2—4 identice cu nr. 12 din Cenade, p. 436, dar la piesa nr. 4 de la Romita două puncte după cuvintele 4—5 ale legendei reversului.

IV. SACHSEN — GOTHA — ALTENBURG

Friedrich I (1680—1691)

7. Gulden, 1678. Vezi Roteni nr. 38.

V. SACHSEN — EISENACH

Johann Georg II (1686—1698).

8. Gulden, 1689. Cf Roteni, nr. 35, dar pe avers C ET (în ligatură) M, iar pe revers, în cîmp IE — K și data 16—89.

9. Gulden, 1690. Vezi Roteni, nr. 35.

VI. ANHALT — ZERBST

Karl — Wilhelm (1667—1718)

10—11. Guldeni, 1679, C—P. Vezi Roteni, nr. 41—43. La nr. 11 pe revers, după ultimul cuvînt, punct în loc de steluță.

VII. SCHWARZBURG

Christian — Wilhelm (1666—1721).

12—14. Guldeni. 1676. Vezi Roteni nr. 22, dar la nr. 14, pe revers, după ultimul cuvînt rozetă în loc de căngi încrucișate.

VIII. SAYN — WITTGENSTEIN

Gustav (1657—1701)

15. Gulden, 1676. Pentru avers și tipul reversului vezi Roteni, nr. 17. Legenda reversului este: AD PALMAM PRAES-SA LAETI(us) RESURGO; A+E în ligatură; terminația -us redată printr-un semn în formă de 9.

IX. OETTINGEN

Albert Ernest (1660—1683)

16. Gulden, 1674. Av. ALBERTVS ERNESTVS COMES OTTINGENSIS. Rozetă. Legenda și tipul între două cercuri de perle. Bustul contelui, cu perucă și cuirasă, spre dreapta.

Rv. DOMINVS PROVIDEBIT; 1674; $\left(\frac{2}{3}\right)$. După fiecare cuvînt cîte o rozetă.Legenda între două cercuri de perle. Scut cu armele principatului Oettingen: șase coifuri de oțel; peste ele crucea sfîntului Andrei; deasupra o coroană de principe. Scutul încadrat de două ramuri de palmier³.

X. HOLSTEIN — PLÖN

Johann Adolf (1680—1704)

17. Gulden, 1690. Vezi Roteni, nr. 47.

XI. HOLSTEIN — GOTTORP

Christian — Albrecht (1659—1694)

18. Gulden, 1683. Av. CHRISTIAN ALBRECHT. După ambele cuvinte cîte un punct. Bustul ducelui cu perucă și cuirasă spre dreapta. Legenda și tipul în cerc de perle.

Rv. HAER(es) NORW(egiae) DVX S(lesvici) H(olsatiae) S(tormariae) D(itmar-siae) C(omes) O(ldenburgi) D(elmenhorsti); 16—83. După fiecare cuvînt cîte un

³ O. T. Heffner — A. M. Gritzner — Ad. M. Hildebrandt, *Hoher Adel Deutschlands*, Nürnberg, 1878, p. 5, pl. 2, în *J. Siebmachers' grosses und allgemeines Wapenbuch*, Bd. I, Abt. III, Reihe I.

punct. Scut cu armele ducatului Hostein — Gottorp⁴. Deasupra scutului o coroană ducală. În câmp în stînga $\frac{2}{3}$; în dreapta CR. Legenda și tipul în cerc de perle.

XII. EPISCOPATUL LÜBECK⁵

August — Friedrich (1666—1705)

19. Gulden, 1678. Av. Cf Behrens, 801 f, dar D: Rv. Cf Behrens, 801 a, dar punct după ultimele două cuvinte.

20. Gulden, 1678. Av. Behrens, 801 a. Rv. Behrens, 801 c.

21. Gulden, 1678. Av. Behrens, 801 a. Rv. Behrens, 801 d.

22. Gulden, 1688. Cf Behrens, 802, dar pe revers un punct după A.

XIII. MONTFORT

Johann VIII (1662—1686)

23. Gulden, 1675. Av. IOANNES COMES DE MONTFORT. Bustul contelui, cu perucă și cuirasă, spre dreapta. Legenda și tipul în cerc de perle.

Rv. SPES NON CONFVNDIT. 16— $\left(\frac{2}{3}\right)$ —75. Scut cu armele familiei Montfort: un prapor cu trei inele. Scutul încadrat de cîte o ramură de stejar. Deasupra o coroană de conte. Legenda și tipul în cerc de perle.

XIV. BRANDENBURG

Friedrich Wilhelm (1640—1688)

24. Gulden, 1675. Av. FRID(rich) WILH(elm) D(ei) G(ratia) M(archio) BR(andenbur-gensis) ET (în ligatură) ELLEC(tor). După primele două cuvinte cîte două puncte; după celelalte cîte un punct. Bustul electorului, cu perucă și cuirasă, spre dreapta.

Pe umăr: $\frac{2}{3}$. Legenda și tipul în cerc de perle.

Rv. MONETA NOVA ARGENTEA. După fiecare cuvînt cîte un punct; 16—75. Scut împărțit în nouă cîmpuri cu un scut central. În cîmpul I și IV armele Hohenzollernilor: patru dreptunghiuri, nr. 1 și 4 negre, nr. 2—3 albe. Culoarea neagră este redată prin adîncirea cîmpului. În cîmpul II vulturul Brandenburgului. În cîmpul III vulturul Prusiei. În cîmpul V armele ducatului Cleve (opt sceptre cu capul în formă de crin, dispuse în formă de stea). În cîmpul VI armele episcopatului Minden: două chei încrucișate. În cîmpul VII grifonul Pomeraniei, în cîmpul VIII leul de Nürnberg, în cîmpul IX liniile frînte ale principatului Ravensberg. În scutul central sceptrul semnul demnității de Archicamerarius. Deasupra scutului mare o coroană de elector. În cîmp GD—Z. Legenda și tipul în cerc de perle.

După cum s-a mai spus, cele 24 de piese ale tezaurului sînt guldeni, adică piese de $\frac{2}{3}$ de taler. Ele se înșiruie între 1674 și 1691, deci în deceniile 8—9 ale secolului XVII, perioadă în care cantitatea acestor piese își atinge apogeul⁶. Pieseale sînt emise inițial după sistemul monetar adoptat la Zinna⁷, în 1667, iar mai tîrziu după cel de la Leipzig⁸, adoptat

⁴ Identice cu cele de Holstein — Plön. Vezi Roteni nr. 45—47.

⁵ Pentru aspectul general al pieselor și armaorii vezi Roteni nr. 48.

⁶ În legătură cu aceste piese vezi Roteni, p. 107 cu bibliografia indicată în notele 26—29.

⁷ Vezi Fr. Schrötter, *Wörterbuch der Münzkunde*, Berlin — Leipzig, 1930, sub Zinnaischer Münzfuss.

⁸ *Idem*, sub Leipziger Fuss.

în 1690. În secolul XVIII guldenii se emit în cantități din ce în ce mai mici, iar pe la 1800 dispar cu totul din circulație⁹.

Urmează câteva observații în legătură cu piesele tezaurului.

Piesa nr. 1 provine din monetăria de la Dresden: cei doi pești alăturați și inițialele CF se referă la Christoph Fischer, conducătorul monetăriei¹⁰. Piesele nr. 2—3 poartă semnul monetarului Lorenz Wagner, trei stelute¹¹. Inițialele IG—S de pe piesele nr. 5—6 sînt cele ale monetarului Johann Georg Sorberger, care conduce între 1689—1692 monetăria de la Meiningen¹². Pe piesa nr. 9 apar literele IE—K inițialele monetarului Johann Esaias Krauel¹³. Pe piesele nr. 10—11 literele C—P reprezintă inițialele monetarului Christoph Pflug¹⁴. Piesele nr. 12—14 sînt emise în monetăria de la Sondershausen.

Piesa nr. 15 este emisă de binecunoscutul falsificator, contele Gustav von Sayn — Wittgenstein¹⁵. Legenda acestei piese nu este însă *Tandem fortuna obstetrica*, așa cum apare pe piesele din tezaurele de la Terebești, Roteni și Cenade¹⁶, ci *Ad palmam praessa laetius resurgo*, reprezentînd o variantă stilcîită a legendei *Ut palma pressa laetius resurgo*¹⁷.

Inițialele CR de pe reversul piesei nr. 18 aparțin unui gravor neidentificat.

Piesa nr. 23 este emisă de contele de Montfort — Tettnang, în monetăria de la Langennargen¹⁸. Comitatul Montfort se află în zona Vorarlberg¹⁹.

Piesa nr. 24 este emisă probabil în monetăria de la Minden, iar inițialele GD—Z de pe revers se referă la Georg David Ziegenhorn, conducătorul monetăriei între 1664—1675²⁰.

Cu excepția pieselor nr. 1 și 24, emise de cei mai vajnici apărători ai calității monetei germane la sfîrșitul secolului XVII, electorul de Saxa și electorul de Brandenburg, restul pieselor tezaurului sînt monete pe care literatura germană de specialitate le numește Heckenmünzen. Nu există un termen adecvat în românește. Termenul monete false nu este corespunzător. Termenul german se referă la o monetă a cărei greutate

⁹ K. Schneider, *Das Münzwesen in den Territorien des Westerwaldes, des Taunus und des Lahngbietes und die Münzpolitik des Oberrheinischen Reichskreises im 17. Jh.*, Urbar b. Koblenz, 1977, p. 133.

¹⁰ SMK, p. 237.

¹¹ DHM, p. 80.

¹² DHM, p. 59.

¹³ DHM, p. 58.

¹⁴ DHM, p. 52.

¹⁵ În legătură cu activitatea lui, vezi Roteni p. 107 cu notele 31—39.

¹⁶ Referitor la aceste tezaure vezi nota 22.

¹⁷ DHM, p. 53.

¹⁸ DHM, p. 85.

¹⁹ W. Craig, *Germanic coinages*, 1954, p. 133.

²⁰ E. W. A. Schlickeysen — R. Pallmann, *Erklärung der Abkürzungen auf Münzen der Neueren Zeit, des Mittelalters und des Altertums*, Berlin, 1896 (reprint Graz, 1961), p. 261.

și finețe este inferioară celei oficiale. Autoritatea care emite această monedă posedă dreptul de a bate monedă, dar își asigură un câștig ilegal considerabil speculând asupra greutateii și fineței metalului prețios al monetei, în speță asupra argintului. Încercarea celor doi electori de a crea un sistem monetar sănătos și viabil, după devalorizările aduse de războiul de 30 de ani și de criza monetară de la începutul secolului XVII, nu reușește tocmai din cauză că guldenii, care reprezentau principala emisiune din noul sistem monetar de la Zinna, sint emiși în cantități enorme în Germania sub forma unor piese de calitate inferioare de nenumărați posesori ai dreptului de a bate moneda care își asigură astfel câștiguri substanțiale²¹. Cu toate energicele măsuri de represiune luate de cei doi electori și de autoritatea imperială, ultimul deceniu al secolului XVII este bîntuit încă de plaga acestor Heckenmünzen.

Tezaurul de la Romita se înscrie în seria tezaurelor transilvane compuse integral sau parțial din guldeni: tezaurele de la Zalău, Terebești Cenada, Râșcruci, Alba Iulia²².

Prezența guldenilor în Transilvania trebuie pusă în legătură cu schimbările care apar în circulația monetară a principatului la sfîrșitul secolului XVII, ca urmare a creșterii influenței austriece în principat și a intervenției austriece²³. Principatul transilvan prezenta un dezechilibru ideal pentru moneda devalorizată de care Austria și Europa centrală vor să scape, cu atît mai mult cu cît energicele măsuri restrictive din Europa centrală redusese considerabil circulația guldenilor acolo²⁴.

Tezaurul de la Romita compus în majoritate absolută din monedă de calitate inferioară poate fi considerat drept un tezaur tipic țărănesc de sfîrșit de secol XVII²⁵.

Cele mai recente piese din tezaur sint nr. 5—6, emise în 1691. Ele dau o indicație în legătură cu data îngropării tezaurului care poate fi 1691—1692. Cauza îngropării este situația generală din Transilvania la această dată, cînd prezența trupelor austriece aduce cu sine tot șirul de silnicii și acte de violență legate de invazia unor trupe străine. Tezaurul de la Romita face parte din lunga serie de tezaure transilvane²⁶ îngropate în aceste împrejurări.

EUGEN CHIRILĂ — EVA LAKO

²¹ A. Suhle, *Die Münze*, Leipzig, 1969, p. 161—162.

²² În legătură cu aceste tezaure vezi *Roteni*, p. 108, cu nota 45.

²³ Referitor la aceste schimbări vezi E. Chirilă, în *Apulum*, 11, 1973, p. 718—719.

²⁴ În legătură cu aceste măsuri vezi *Roteni*, p. 107—108, cu notele 36 și 42.

²⁵ Cu privire la tezaurele țărănești vezi E. Chirilă, în *Lagom. Festschrift Peter Berghaus*, Münster, 1981, p. 287—289. Cele spuse aici în legătură cu tezaurele monetare țărănești sint valabile, în linii mari, și pentru secolul XVII.

²⁶ O listă a acestor tezaure la E. Chirilă și colaboratori, *Münzhorte ... Mureș*, p. 119, cu nota 16.

THE COIN HOARD OF ROMITA, XVIIth CENTURY**(Summary)**

The paper deals with a hoard of 25 guldens (2/3 taler) found in the Romita village, Sălaj district. The hoard is kept in the Museum of Zalău. The coins were issued in Saxony, in Sachsen — Lauenburg, Sachsen — Meiningen, Sachsen — Gotha — Altenburg, Sachsen — Eisenach, in Anhalt — Zerbst, Schwarzburg, Sayn — Wittgenstein, Oettingen, Holstein — Plön, Holstein — Gottorp, in the bishopric of Lübeck, in Montfort and Brandenburg. The authors give the full list of the coins and discuss some of the issues in the hoard. With two exceptions (nr. 1 and 24) the coins of the hoard are "hedgerow coins" (Heckenmünzen). The Romita hoard belongs to the transylvanian hoards with guldens (see f.n. 22) and also to the long series of hoards buried after the austrian intervention in Transsylvania (see f.n. 26).

(English by EMILIA GUDEA)

1

7

12

15

Planșa I. Monete din tezaurul de la Romita. Numărul de pe planșă corespunde cu numărul de ordine al pieselor.

16

18

23

24

Planșa II. Monete din tezaurul de la Romita. Numărul de pe planșă corespunde cu numărul de ordine al pieselor.